

Kehras tõdeti – küüditamise traumad kestavad mitu põlve

Poolt **Sõnumitooja** - 27.03.2024

Märtsiküüditamise 75. aastapäeval oli Kehra muuseumi saal rahvast tulvil – Kehra pealeladimisjaamast saadeti 25. märtsil 1949 Siberisse 918 inimest. Teises reas vasakult teine lapsena Kehrast küüditatud HENN PÄRN Kuusalu vallast Kalme külast. Foto Lylian Meister

ANNE ORUAAS

Märtsiküüditamise 75. aastapäeval, 25. märtsil kõneldi Kehra muuseumis sellest, kuidas psüühiliste traumadega toime tulla. Küüditamine oli eelkõige kohutav üleelamine rohkem kui 20 000 inimesele, kes püssimeeste vahel oma kodudest viidi, aga ka neile, kes maha jäid. Kollektiivseid traumasid elavad kõik sügavalt läbi ja see mõjutab ka järgnevaid põlvkondi. Sellest pole seni piisavalt räägitud.

Kehra jaama mälestuskivi juurde kogunes seekord tavapärasest rohkem rahvast, umbes 70 inimest, kelle seas ka klassitäis Kehra gümnaasiumi õpilasi koos ajalooõpetaja Karl Eekiga. Mälestuskivile on kirjutatud Juhan Liivi sõnad: „Kes minevikku ei mäleta, elab tulevikuta.“ Sellest kõnelesid nii Harju-Jaani koguduse diakon Vesse Seppel kui Anija vallavanem Riivo Noor, kes toonitas, et peame tegema kõik, et midagi sellist nagu küüditamine meie rahvaga ei korduks.

Sellel veebilehel kasutatakse küpsiseid. Veebilehe kasutamist jätkates nõustute küpsiste kasutamisega.

Nõustun

lähiajalooaga, kõnelesid, et mälestuskivi juures keskendutakse eelkõige 25. märtsile, aga see ei olnud ühepäevane sündmus, vaid küüditamise trauma hõlmab ka küüditatute kohanemist Siberis ja Eestisse tagasituleku šokki. Nad on tähele pannud, et paljude küüditatute lugudes on väga märgiline ka 5. märts 1953 – Stalini surma päev. Seda mäletatakse väga detailselt, sest siis tekkis lootus, et asumine Siberis ei ole eluaegne ja saab tagasi Eestisse.

2019. aastal korraldas SLED kunstiprogrammi Eesti 16 raudteejaamas, kus inimesi 1949. aastal küüdirongidele pandi. Siis istutasid nad jaamade juurde toomingad, mis kasvavad nii Eestis kui Siberis, see oli tuttav puu sealses maastikus. Siberis tehti nende marjadest moosi ja jahu. Kehra jaama juurde istutatud puu on kultuurtaim, mille õied on roosad ja lehed muutuvad suvel punaseks.

Katarina Meister: „Meile tundus, et need puud täiendavad mälestuskive, sümboliseerides kohanemist ja ellujäämist. Puu kui kestav, elav ja muutuv vorm on tugevalt seotud mäliga, mälestuste elus hoidmise ning teisenemisega ajas.”

Muuseumis pakkus SLED rahvale lugudega jooki ja suupisteid. Asta Tikerpää loost oli inspireeritud põdrakanepitee. Asta Tikerpää oli Siberisse jõudes nelja-aastane ja saabumisel pakkusid kohalikud teed, mis tundus kui pahaks läinud must tee. Alles hiljem sai ta aru, et teega näidati üles hoolivust nende suhtes. Tort Rainile lähtus Tiiu Trisbergi loost, mis ilmus eelmises Sõnumitoojas. Torti jätkus kõigile ja jäi ülegi. Kartulikrõpsud tuginesid 12aastaselt küüditatud Eha loole ja tillukesed juustuvõileivad Kersti Sammi jutustusele lapse kavalatest nippidest võileiva söömisel.

Järgnenud vestlus lähtus Kersti Sammi raamatust „Kallid kodused”. Marika Alveri ja Katarina Meisteri küsimustele vastasid kaks eksperti Tartust – etnoloog Terje Anepajo ja hingehoidja Kaili Särg, kes on oma töös pühendunud psüühilist traumat kogunud inimeste toetamisele.

Kersti Samm oli viieaastane, kui koos ema Salme, vanaema ja kaheaastase onutütre Iviga Hakassiasse küüditati. Ema oli noor, aga nõrga tervisega ja suri Siberis 1954. aastal. Pere püsis vanaema õlul, vanaema käis tööl ja teenis leivarahha. Raamatu põhiosa koosneb Salme kirjadest ämmale ja äiale. Neis jutustab ta tütrekese kasvamisest, aga ka igatsusest kodu ja eriti oma mehe järele, kelle saatus tal jäigi teadmata. Kersti Sammi isa langes Sinimägedes Eesti vabaduse eest võideldes.

pole vaja karta, et lapsi ei huvita või et see on nende jaoks liiga raske. Traumadega toime tulemise viise on väga palju, iga inimene teeb seda omamoodi. Üks võimalus on alkohol, aga parem on siiski kõnelda või kirjutada. Ka Kersti Sammi emal oli kirjutamine traumaga kohanemise viis.

Kuusalu vallast Kalme külast pärit Henn Pärn, kes samuti lapsena Kehrast küüditati, kõneles, et on seda teemat häbenenud, mõelnud, et kas siis tema kannatused on suuremad kui teistel. Teda on ümber mõtlema pannud see, mis praegu toimub. Ta küsis: „Kas me oleme nüüd selle võrra julgemad, et hakkaksime kollektiivselt vastu? Tahaksin, et see kogemus teeb meid julgemaks. Et poleks enam seda kollektiivse kannatuse lugu. Suur kunst on jääda praegu kaastundlikuks inimeseks.“
